

TARLA BİTKİLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

Tahıllar

Serin iklim Tahılları (Buğday, Arpa, Yulaf, Çavdar, Triticale)

Sıcak İklim Tahılları (Mısır, Çeltik, Sorgum, Darılar, Kuşyemi)

Yemelik Tane Baklagiller

Serin Mevsim Baklagiller (Mercimek, Nohut, Bakla, Bezelye, Fasulye, Börülce)

Endüstri Bitkileri

Yağ Bitkileri (Ayçiçeği, Soya, Kolza/Kanola, Yerfıstığı, Susam, Aspir, Hintyağı, vd.)

Lif Bitkileri (Pamuk, Keten, Kenevir, Kapok, Jüt, Rami, Hibiskus, vd.)

Nişasta ve Şeker Bitkileri (Şekerpancarı, Patates, Tatlı patates, Yerelması, Kassava, vd.)

Tıbbi, Aromatik ve Keyf Bitkileri (Tütün, Haşhaş, Çay, Anason, Kimyon, Rezene, Kışniş, Nane, Kekik, Şerbetçiotu, Safran, Kapari, Lavanta, Defne, Papatya, Fesleğen, vd.)

Çayır-mera ve Yem Bitkileri

Buğdaygil Yem Bitkileri (Ayrıklar, Yumaklar, Salkımlar, Bromlar, Sorgum, Sudanotu,, vd)

Baklagil Yem Bitkileri (Yonca, Korunga, Üçgül, Fiğ, Burçak, Yem Bezelyesi, Mürdümük, vd)

BİTKİLER ÇİÇEK ORGANLARINA GÖRE

Tam çiçeklerde çiçeğin tüm organları (çanak, taç, erkek organ ve dişi organ) bulunur. Pamuk, keten, tütün, patates, fasulye, yonca, üçgüller ve figlerde çiçekler tamdır.

Eksik çiçeklerde çiçek organlarından bir ya da birkaçı eksiktir. Mısır, kocadan, buğday, arpa, yulaf, çeltik ve buğdaygil yem bitkilerinde çiçekler çanak ve taç yaprakları olmadığı için eksiktir. Şeker pancarı ve karabuğday çiçekleri ise, taç yaprakları olmadığı için eksik çiçeklerdir.

Gerçek çiçeklerde erkek ve dişi organlar aynı çiçek içinde bulunurlar. Buğday, arpa, yulaf, çavdar, çeltik, kocadan, pamuk, keten, tütün, şekerpancarı, fasulye, bezelye, mercimek, nohut, börülce, bakla gibi tarla bitkilerinde gerçek çiçek bulunmaktadır.

Gerçek olmayan çiçeklerde ya erkek organ (*androecium*) (staminate) ya da dişi organ (*gynoecium*) (pistillate) bulunabilir. Başka bir deyişle, erkek organları bulunan çiçeklerde dişi organ, dişi organları bulunan çiçeklerde de erkek organ yoktur.

Mısırdaki "staminate" çiçekler tepede püskülünde, "pistillate" çiçekler de gövde üzerinde koçanlarda yer almıştır. "Staminate" ve "pistillate" çiçeklerin mısırdaki olduğu gibi aynı bitki üzerinde bulunması durumuna **tek evcikli (*monoecius*)**; bu çiçeklerin ayrı bitkiler üzerinde bulunması durumuna **iki evcikli (*dioecius*)** denir. Kenevir ve şerbetçi otu iki evcikli çiçeklere sahiptir.

Çiçek morfolojisi ve gelişmesi bitkilerin kendine tozlanmasını ya da yabancı tozlanmasını çok çeşitli şekillerde etkiler. Erkek ve dişi organlar aynı ya da farklı çiçeklerde meydana gelebilir. Bir üreme organını taşıyan çiçekler aynı ya da farklı bitkiler üzerinde bulunabilir. Erkek ve dişi organlar aynı zamanda ya da farklı zamanlarda olgunlaşabilir. Çiçektozu dökümünde, çiçekler açık ya da kapalı olabilir. Kendine tozlanma gerçek çiçeklerde ve çiçek açılmadan önce çiçektozlarının dökülmesiyle (cleistogamy) sağlanır. Yabancı tozlanma ise "Protandry", "Protogyny", "Chasmogamy", "Pin", "Thrum" çiçekler ile "Monoecious", "Dioecious" ya da "Polygamous" bitkilerde gerçek olmayan çiçekler tarafından sağlanır.

Eşeyssel üreyen tarla bitkileri ıslah açısından tozlanma şekline göre doğal olarak kendini dölleyen (*autogam*) doğal olarak yabancı çiçektozlarıyla döllen (*allogam*) ve hem yabancı hem de kendi çiçektozlarıyla dölenen bitkiler olarak ayırt edilirler. Ancak burada unutulmaması gereken nokta, kendini dölleyen bitkilerde az da olsa yabancı tozlanma; yabancı tozlanan bitkilerde de az da olsa kendini tozlama vardır. Bu bitkilerdeki yabancı tozlanma ya da kendilenme oranı, bitki çeşit ya da hattına, mevsim koşullarına, rüzgarın hız ve yönüne ve böcek popülasyonlarına bağlı olarak değişiklik gösterir.

Kendine Döllenen (Autogam) Bitkiler

Normal olarak kendini tozlayan bitkiler buğday, arpa, yulaf, soya fasulyesi, fasulye, bezelye, nohut, mercimek, çeltik, keten, tek yıllık brom ve Akdeniz üçgülü gibi bitkilerdir. Bu bitkilerde doğal yabancı tozlanma ve döllenme % 4-5'e kadar ulaşabilir. Bitki ıslahçıları üzerinde çalıştığı bitkide, kendi özel koşullarındaki yabancı döllenme oranını bilmek zorundadır. Bitkilerdeki doğal yabancı tozlanma basit bir uygulama ile belirlenebilir. Bu amaçla, birçok Karakter yönünden farklılık gösteren iki saf hat yan yana ekilir. Resesif karakteri taşıyan saf hattın çevresinde dominant karakteri taşıyan bitkilerin yetiştirilmesi yaygın uygulamadır. Hasat sırasında resesif karakterli bitkiler incelenir, bunlar arasında dominant karakteri taşıyanların sayısı tüm resesiflere oranlanarak hattın yabancı döllenme oranı belirlenir.

Kendine Döllenen (Autogam) Bitkiler

Kendini tozlayan bitkilerin çiçeklerindeki bazı yapısal özellikler yabancı döllenmeye engel olur. Bunlar;

(1) çiçeklerin açılmaması,

(2) çiçek tozlarının çiçek açılmadan önce tepelik üzerine dökülmesi (buğday, fasulye),

(3) tepelik ve erkek organların çiçek açıldıktan sonra çiçek organları tarafından saklanması ve

(4) tepeliğin çiçek açılmasından kısa süre sonra erkek organların oluşturduğu tüp içinde uzamasıdır.

Yabancı Döllenen (Allogam) Bitkiler

Normal olarak yabancı tozlanan bitkilerin bazıları mısır, çavdar, şeker pancarı, çok yıllık İngiliz çimi, kuşyemi, yonca, ayçiçeği, ak üçgül, korunga, kenevir, havuç ve kabaktır. Bu bitkilerde yabancı tozlanmaya olanak sağlayan bazı özellikler:

- (1) kendi çiçektozlarıyla tozlanmanın mekanik olarak engellenmesi,
  - (2) çiçektozları ve tepeciğın farklı zamanda olgunlaşması,
  - (3) kendine kısırlık ya da uyuşmazlık bulunması ve
  - (4) bitkilerin tek ya da iki evcikli olmalarıdır.
-